

Törvényi szabályozók

Köszöntelek az *Autizmus az iskolában* oktató program *Miért nehéz?* című moduljának első tananyagában! Ha még nem láttad, javasolom, hogy nézd meg a program előző modulját is, hogy képet kaphass arról, mi az autizmus, milyen jellegzetes tünetei vannak, illetve, hogy milyen diagnosztikus kritériumok alapján mondják ki egy személyről, hogy autizmusa van.

A következő percekben arról lesz szó, milyen jogszabályi előírások határozzák meg a sajátos nevelési igényű, azon belül az autizmussal élő gyerekek oktatásának kereteit. Ehhez a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. és az Autisták Országos Szövetsége megbízásából 2016-ban elkészült, *Ajánlások az autizmus-specifikus alapszolgáltatások kialakításához a köznevelésben* c. dokumentumot, illetve a köznevelési törvény vonatkozó részeit fogjuk alapul venni. A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésére, oktatására vonatkozó legfontosabb szabályokat az Nkt. 47. paragrafusa tartalmazza.

Érdekes tény, hogy az autizmus spektrumzavarok körébe sorolható állapotok csak 1993 óta szerepelnek nevesítve a közoktatást szabályozó törvényekben és rendeletekben, ezt megelőzően az értelmi fogyatékoságokra vonatkozó jogszabályok alapján zajlott az autista gyerekek oktatása.

1. Integráció vs. szegregáció

A jelenlegi jogszabályi háttér egyaránt lehetővé teszi a többi gyermekkel együtt, vagyis integráltan, illetve a külön, e célra létrehozott intézményben, csoportban, vagyis szegregáltan történő ellátást. Fontos látni, hogy önmagában sem az integráció, sem a szegregáció nem jó vagy rossz, hiszen kulcsfontosságú, hogy minden gyermek a saját képességeinek, állapotának megfelelő oktatási formában részesüljön. Annak eldöntése, hogy kinek mi a megfelelő, a szakemberek feladata, és hosszabb időt is igénybe vehet.

Az óvodai ellátás megszervezése az önkormányzatok, az iskolai ellátásé pedig állam feladata. A nem állami (pl. egyházi, magán) fenntartó által működtetett intézmények szintén nyújthatnak szolgáltatásokat, amennyiben a jogszabályokban meghatározott kritériumoknak megfelelnek.

A feladatot ellátó intézmény alapító okiratában szerepelnie kell a pontos feladatnak, és nevesítenie kell az ellátandó célcsoportot. Az ellátás alapelveit, célkitűzéseit, feladatait a pedagógiai programban meg kell fogalmazni, valamint össze kell állítani a nevelő, oktató munkát segítő eszközök, felszerelések jegyzékét. Amennyiben a fenntartó az alapító okiratban megjelenítette a célcsoportot, például az autizmussal élő gyerekeket, biztosítania kell az ellátásukhoz szükséges szakmai feltételeket is.

Az érvényben lévő jogi szabályozás alapján tehát elvileg valamennyi autizmussal élő gyermek, tanuló egyéni szükségleteinek megfelelő specifikus oktatásban részesülhet attól kezdődően, hogy problémáját diagnosztizálták.

2. A szakértői bizottságok

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók különleges bánásmód keretében történő köznevelési ellátását a komplex (gyógypedagógiai-pszichológiai-orvosi) vizsgálatokon alapuló szakértői vélemény határozza meg, amelynek, elkészítése a szakértői bizottságok feladata.

A szakértői véleménynek tartalmaznia kell:

- a gyermekek, tanulók sajátos nevelési igényének megállapítását,
- az ellátási forma és intézmény kornak és állapotnak megfelelő meghatározását és a kiválasztott intézményt.

Mindemellett a szakértői bizottságok feladata az is, hogy kezdeményezzék a feltételek ellenőrzését a nevelési, illetve a nevelési-oktatási intézményekben. A szakértői bizottságok a diagnózis és az ellátás sajátosságait a nyomon követésen alapuló folyamatdiagnosztika, a fejlesztésorientált, illetve befogadó értékelés alapján tudják meghatározni.

A vizsgálatok elemeinek részletezése szétfeszítené ennek a videónak a kereteit, de elvileg egy nagyon alapos vizsgálatról beszélünk, mely tartalmazza az életút, a viselkedési tünetek, a sérült készségek, az intelligencia és a tanulékonyosság megfigyelését is. A jogszabály szerint a szakértői bizottságok segítséget nyújthatnak a nevelési, oktatási intézmények, illetve az autizmussal élő gyereket nevelő családok számára a diagnózis értelmezésében, a fejlesztés megszervezésében, a kommunikációban és az érdekérvényesítésben is.

3. A valós helyzet

Az érvényes jogszabályok tehát elvileg minden autizmussal élő gyerek számára biztosítják az állapotának és képességeinek megfelelő ellátást, a valóság viszont sajnos nagyon más képet mutat. A tünetek hátterében álló okok azonosítása és a pontos diagnózis sokszor késik, olykor több hónapot kell várni egy vizsgálatra. Különösen a jó nyelvi és intellektuális képességekkel rendelkező gyermekeknél fordulhat elő, hogy kitolódik a diagnózis, akár az iskolai tanulmányok megkezdése utánra, ezért nem kezdődhet meg időben a megfelelő fejlesztés.

A közoktatási statisztikák szerint az intézményekben az autizmussal élő gyermekek, tanulók töredéke jelenik meg, ennek feltételezhető oka egyrészt a diagnosztikai feltételek hiánya, másrészt a nevelési, oktatási intézmények kapacitásproblémái.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy mind az egészségügyben, mind a köznevelésben eltérő, egyenetlen a diagnosztikus központok szemlélete, felkészültsége, feltételrendszere. Bár az elmúlt években egyértelmű fejlődés figyelhető meg, továbbra sincs elég diagnosztikus képzettséggel és tapasztalattal rendelkező szakember, és nem mindenhol rendelkeznek az autizmus árnyalt megismerését lehetővé tevő eszközökkel. Sokszor hiányoznak a tünetek strukturálását segítő kérdőívek, tesztek, egyéb diagnosztikus eszközök, illetve a korszerű diagnosztikához szükséges feltételek.

Ezek a problémák azonban nem változtatnak azon a tényen, hogy az autizmussal élő gyermeket, tanulót ellátó nevelési, oktatási intézménynek rendelkeznie kell érvényes szakértői véleménnyel a különleges gondozás megkezdéséhez.

Miután megszületett a diagnózis és a szakértői vélemény, az érintett családoknak szembe kell nézniük a megfelelő intézmény kiválasztásának problémájával is. A lakóhely közelében gyakran egyáltalán nincs autizmus-specifikus ellátás, vagy a rendelkezésre álló szolgáltatás valamilyen szempontból nem felel meg a gyermek szükségleteinek. Például életkorban, és/vagy az ellátott gyermekek képességei, autizmusban való érintettsége szempontjából nem illeszkedne a közösséghez a gyermek.

Ráadásul sokszor az ellátás minősége sem megfelelő, mert nincs elegendő és/vagy megfelelően képzett szakember. Ennek következtében az alkalmazott módszertan sem specifikus az autizmusra, a fejlesztő és taneszközök nem felelnek meg a gyermek szükségleteinek, a környezet nem eléggé biztonságos, vagy szenzorosan nagyon megterhelő.

Összefoglalva tehát: a fentebb vázolt helyzet következtében az autizmussal élő gyerekek oktatását illetően számos nehézséggel néz szembe szülő és tanár egyaránt. Sokszor késik, vagy nem kellően alapos a diagnózis, és ha végül el is készül, sok szülő kényszerül arra, hogy eltitkolja gyermeke

autizmusát, mert nincs a közelében olyan iskola, amely megfelelő, autizmus-specifikus ellátást nyújthatna számára. Az iskoláknak pedig kétszer is meg kell gondolniuk, hogy felvállalják-e az autista tanulók ellátását, hiszen sokszor nem áll rendelkezésre megfelelő anyagi és emberi erőforrás a megfelelő ellátáshoz szükséges körülmények megteremtéséhez.

Ez egy olyan negatív spirál, amiből meggyőződésünk szerint csak szülők, tanárok, gyógypedagógusok és más, a témában jártas szakemberek együttműködésével és az érdekérvényesítés hatékonyabbá tételével lehetséges a kiút.

Azonban az autizmussal élő gyerekek addig is ott lesznek az iskolában, diagnózissal vagy anélkül, és az iskolai közösség minden tagjának elemei érdeke, hogy minél jobban boldoguljanak ők is, illetve az őket tanító pedagógusok is. Ebben szeretne segíteni ez az online edukációs anyag.

A *Miért nehéz?* című modul *Törvényi szabályozók* c. tananyagának végére értél. Az ehhez kapcsolódó, tíz kérdésből álló ellenőrző teszt kitöltése hatékonyan segíthet abban, hogy rögzüljenek a hallott információk, ezért javaslom, hogy szánj rá pár percet. Találkozunk a következő videóban!